

Tartalom

1. Vezetői összefoglaló	2
1.1. A Helyi Vidékfejlesztési Stratégia jövőképe	2
1.2. Főbb célkitűzések.....	2
1.3. A Helyi Vidékfejlesztési Stratégia felülvizsgálatának célja	2
1.4. A HVS felülvizsgálat során alkalmazott nyilvánossági intézkedések, résztvevők.....	3
1.5. A HVS felülvizsgálat során elfogadott módosítások	3
2. Helyzetelemzés	5
2.1. A LEADER Helyi Akciócsoport által lefedett terület ismertetése	5
2.2. A LEADER Helyi Akciócsoport és a helyi partnerség.....	10
2.3. A LEADER megvalósítás során elért eredmények áttekintése.....	11
2.4. A Helyi Vidékfejlesztési Stratégia felülvizsgálatának indokoltsága	15
2.5. SWOT elemzés	16
3. Helyi Vidékfejlesztési Stratégia.....	17
3.1. A Helyi Vidékfejlesztési Stratégia jövőképe	17
3.2. A Helyi Vidékfejlesztési Stratégia kapcsolódása a térség szükségleteihez	17
3.3. A helyi vidékfejlesztési Stratégia fő célkitűzései	19

1. Vezetői összefoglaló

1.1. *A Helyi Vidékfejlesztési Stratégia jövőképe*

A stratégia átfogó célja a népesség életminőségének javítása, a jövedelemszerző képesség fokozása a térségben, a szükséges képességek és tapasztalatok biztosításával a helyi innovatív fejlesztések meghonosítása érdekében.

A civil szervezetek, vállalkozók és állami szervek közötti együttműködés és integráció olyan szintjét kívánjuk elérni, amely lehetővé teszi egyéni és közösségi kezdeményezés ösztönzését és támogatását a térség gazdasági és társadalmi fejlődése érdekében.

A jövőkép alap gondolata, hogy térségünk fejlesztésében nem csak a külső erőforrások, hanem a meglévő adottságok, az önszervezés, és az együttműködés vihet előre.

1.2. *Főbb célkitűzések*

1. Célkitűzés: „A Tudás Térsége” - A térség tudásbázisának szélesítése belső és külső erőforrások igénybevételeivel

A térség humán erőforrásának fejlesztése, az ismeretek széleskörű terjesztése elengedhetetlen ahhoz, hogy az itt élők jövedelemtermelő képessége növekedjen. Az ismeretek megszerzését, a helyi tudástár bővítését minden szinten támogatni szükséges.

2. Célkitűzés: „Csalogató Térség” - A térség természeti és épített környezetének megóvása, fenntartható fejlesztése a lakosság és az idelátogató turisták érdekében

Fontos a természeti környezet fenntartható hasznosítása a turisztika és a megújuló energia előállítás terén. Elő kell segíteni a természeti/kulturális adottságokra épülő idegenforgalmi kínálatot színesítő (fenntartható) attrakciók kiépülését. Biztosítani kell a települések „faluképe” rendezését, a térség építészeti, táji értékeinek megőrzését.

3. Célkitűzés: „Élhető Térség” - A helyi közösségek, közösségi kezdeményezések erősítése

A kis közösségek összetartozásának erősítése és a fiatalok programjainak bővítésével elősegíthető a fiatal generáció térséghez kötődésének növelése. A közösségi élet fejlesztésében a civil szervezetek és önkormányzatok fontos szerepet vállalnak. A térség népességmegtartó erejének fokozása érdekében szükséges a szociális és egészségügyi szolgáltatások elérhetőségének növelése.

4. Célkitűzés: „Míves Térség” – A térség gazdasági életének fejlesztése a helyi munkalehetőségek bővítése érdekében

A gazdasági fejlődés egyik alapja, hogy a helyben megtermelt jövedelmek a térségben maradjanak, itt kerüljenek elköltésre. Ezért a stratégia egyik legfontosabb célja a LEADER térség versenyképességének javítására irányuló fejlesztések, korszerűsítések támogatása. Új, nagyobb hozzáadott értékű termékek előállításának biztosítása és a térségi munkahelyteremtés elősegítése. A munkahelyek alapvető feltételét képezik a térségben élők megfelelő életkörülményeinek.

1.3. *A Helyi Vidékfejlesztési Stratégia felülvizsgálatának célja*

A HVS felülvizsgálatának célja, hogy a 2008 óta helyi, hazai és globális gazdasági és társadalmi környezetben bekövetkezett változásokra, valamint az eddigi pályázati körök eredményeinek ismeretében adekvát válaszokat adjon a térséget ért gazdasági és társadalmi kihívásokra. Biztosítsa a stratégiában lefektetett alapcélok megvalósulását, ugyanakkor előmozdítsa a célok megvalósítása érdekében megfogalmazott intézkedések korrekcióját, vagy új intézkedéseket nevesítsen. A tevékenység tartalmazza az egyes intézkedésekhez kapcsolódó források felülvizsgálatát is.

Az első tervezési szakasz lezárása után szembesültünk a világméretű gazdasági válság helyi hatásaival. 2009-től a vállalkozások piaci lehetőségei beszűkültek, beruházásra rendelkezésre álló forrásaik eltűntek. A gazdaság mélyrepülésével együtt járt a vidéken élők munkalehetőségeinek csökkenése.

A térségi települések polgármestereinek közel 1/3-a változott a 2010-ben zajlott országgyűlési és helyhatósági választások eredményeként. A személyi változások sok esetben együtt jártak a településfejlesztési elvárások változásaival is.

Hosszú távon fontos, hogy a tényekre alapozó térségi stratégia fogalmazódjon meg, amely ciklusokon átívelő tartalommal képes a települési célkitűzéseket szolgálni.

A beavatkozást indokolja a települések forrásmegszerzése közt megfigyelhető területi aránytalanság, a hátrányos helyzetű települések inaktivitása. Ezt támasztja alá, az a tény, hogy a térségünkhöz tartozó települések felének tudunk eddig csak támogatást biztosítani (kérelmet, pályázatot nem is nyújtott be többmint 20 település).

A pályázati tapasztalatok is indokolták a stratégia felülvizsgálatát. A 3. tengelyes kérelmek 38,5 %-a szólt gazdaságfejlesztésről (mikrovállalkozás 22, turisztika 20). A kérelmek közel fele (50 db) a falumegújítási források megszerzését célozta. A LEADER kiírásra 46 pályázat érkezett, ebből csak 4 volt vállalkozási alapú fejlesztés.

Egyesületünk HVS felülvizsgálatának legfontosabb célja a gazdaságfejlesztési források felhasználásának előmozdítása és a hátrányos helyzetű települések pályázati aktivitásának növelése.

1.4. A HVS felülvizsgálat során alkalmazott nyilvánossági intézkedések, résztvevők

A HVS felülvizsgálatot az IH iránymutatásai alapján kezdte meg egyesületünk. A tájékoztatás alapját az egyesület honlapja adta www.innovativdelzala.extra.hu (közösségi oldalak - facebook).

Február 8-án került fel az egyesület honlapjára a HVS felülvizsgálattal kapcsolatos hirdetményt, amit emailben és postai úton is eljuttattunk az érintett önkormányzatoknak. (néhány önkormányzat még a saját honlapjára is feltette.)

Az indító megbeszélésről minden egyesületi tagok értesítettünk, ahol 30 tag és 4 érdeklődő jelent meg. A tervezői csoportba 10 főt választottak meg.

Az indító megbeszélésen kívül szerveztük a tájékoztató fórumokat, ötletbörzét 4 helyszínen 41 fő részvételével.

A projektötlet-gyűjtést honlapon és emailben is népszerűsítettük. A 70 LEADER ötletből 19 érkezett emailben, 11 adtak fel postai úton vagy faxon, és 40 készült a rendezvényeken, vagy a tervezői csoporttagok gyűjtése alapján. A projektötletek kidolgozásában a következő arány mutatkozott:

civil szervezet: 33 %, magánszemély: 7%, gazdasági szervezet: 10%, önkormányzat: 50%

Tervezői csoportülésre, a megalakulást követően 3-szor került sor (február 22, március 1, március 10.). A csoport tagjaival ülések között e-mailben tartottuk a kapcsolatot.

A HVS felülvizsgálat munkaanyagait az egyesület honlapján a „HVS felülvizsgálat 2011” fülön lehetett elérni. A felületet naponta, kétnaponta frissítettük. Több tájékoztatást is feltettünk a honlapunk hír részére, hogy az érdeklődők megtalálják a felülvizsgálathoz kapcsolódó információkat.

1.5. A HVS felülvizsgálat során elfogadott módosítások

A felülvizsgálat során a következő módosításokat javasolta a tervező csoport:

1. A fejlesztési elképzeléseket rangsorolni kell és a meglévő LEADER HPME-k számát csökkenteni kell a minisztérium által megadott 10-re. (Eredeti stratégia 24 LEADER HPME-t tartalmazott, amelyből 19 került meghirdetésre – 15 célterületre érkezett pályázat)
2. A célkitűzések közül a tartalmilag összekapcsolódókat össze kell vonni (6 célkitűzés helyett 4 célkitűzés).
3. Erősíteni kell a vállalkozások részvételét a stratégia megvalósításában. Kiemelt terület a hatékony működés, a versenyképes termék előállítás és a piacra jutás elősegítése – érintett célkitűzés: „Míves Térség” – *A térség gazdasági életének fejlesztése a helyi munkalehetőségek bővítése érdekében.* A stratégia jövőképében a munkahelyteremtésre és a

jövedelemtermelő képességre helyeződött át a hangsúly, amelyhez az innováció csak eszköz.

2. Helyzetelemzés

2.1. A LEADER Helyi Akciócsoport által lefedett terület ismertetése

2.1.1. A térség általános jellemzői:

Az Innovatív Dél-Zala Helyi Akciócsoport Magyarország délnyugati, Zala megye déli részén helyezkedik el, amely 2 kistérséget (nagykanizsai, zalakarosi), valamint a pacsai kistérségből 1 települést, összesen 46 települést foglal magába.

A térség területe közel 722 km², átlagos népsűrűsége - Nagykanizsát nem számítva - 40 fő/km². A térség településszerkezete aprófalvas, a települések több mint fele 500 fő alatti (59 %) és egy város is található (Zalakaros). A térség lakóinak száma (2010.01.01. KSH adatok alapján) 28 837 fő. Probléma, hogy fejlesztési elképzeléseik egymástól elszigetelt, önálló megvalósítása jóval nehezebb, mint hálózati együttműködésben - ez kovácsolta össze a Leader közösséget is.

A térséget kettősség jellemzi. Az egyik pólust Nagykanizsa (jogszabály szerint nem jogosult terület) és a turisztikailag virágzó kisváros, Zalakaros alkotja. A másik oldalon népességükben csökkenő, kilátástalanságot érző kistelepülések.

A térség egyfelől É-D és K-NY irányú közlekedési csomópontként definiálható, ugyanakkor zsáktelepülések, a főútvonalakon kívül eső területek infrastrukturális elmaradottsága jellemző. Virágzó idegenforgalom a térség egyik felében – szálláshelyek és programok hiánya miatti idegenforgalmi alulkinálata a térség belső periferiáin.

A térség földrajzi elhelyezkedéséből és történelmi múltjából következik, hogy az utak és a kultúrák találkozása mentén fekszik, ezért jelentős a horvát, német, roma kisebbség száma.

Földrajzi fekvéséből adódóan közlekedésére és gazdasági életére meghatározó az osztrák, szlovén, horvát határ és a Balaton közelsége, Nyugat- és Dél-Dunántúlt összekötő szerepe (M7 autópálya; Sopron-Pécs vasútvonal). A fentiekből következik, hogy a terület logisztikai elhelyezkedése kiváló, amit erősít az a tény, hogy itt található Zala megye egyetlen vasúti határátkelőhelye is (Murakeresztúr – Kotoriba). Ennek ellenére nagyobb gazdasági beruházások Nagykanizsára és az agglomerációhoz tartozó néhány településen valósultak/valósulnak meg. A falvak gazdasági életét és munkalehetőséget elsősorban mikro- és kisvállalkozások (döntően szolgáltatói szféra) és az önkormányzatok (mint legnagyobb foglalkoztatók) határozzák meg.

Az itt élők életvitelét, életmódját alapvetően meghatározza a térség egészére jellemző magas erdősültség. A Mura-menti és a Kis-Balaton melletti falvak életét pedig a víz határozza meg. Ugyanakkor kevesen ismerték fel még a természet közeli életmód előnyeit, a környezettudatos magatartás nem elég fejlett. A vidékünkre jellemző tradicionális alapokon nyugvó életmód tapasztalatainak feltárására és visszaemelésére fontos feladat a mindennapokba. Ezen hiány pótlásáról több civil kezdeményezés igyekszik gondoskodni.

Ezen hiány pótlásáról több civil kezdeményezés igyekszik gondoskodni.

A térségben jelentős a mezőgazdaság és az erdőgazdálkodás, de a megtermelt termékek helyben történő feldolgozása nagyon alacsony szintű, ami alól csak a bútoripar jelent kivételt.

A falvakban élők jövedelemtermelő képessége jóval alacsonyabb, mint a városban élőké. A településeket az előregedés veszélyezteti. Általános tendencia, hogy a vidéki lakosság foglalkoztatása alacsonyabb, több településen 10 % körüli az álláskeresők aránya. A képzett, diplomás fiatalok elhagyják a falvakat, a térséget, a munkahelyet és karrier-lehetőséget biztosító városokban telepednek le. *(Térségre vonatkozó térképeket lásd. 5.4. melléklet.)*

Problémák:

1. Elaprózott településszerkezet
2. A népesség fogyása és lassú előregedése
3. A képzett munkaerő elszivárgása a térségből.
4. A mezőgazdasági termelés magas színvonalára ellenére hiányzó feldolgozóipar.

Lehetőség:

1. Természetközeli életforma előnyeinek felismerése/felismertetése
2. Természeti adottságok turisztikai célú hasznosítása (aktív és ökoturizmus).
3. Mezőgazdaságra és kézműiparra épülő magas élömunka igényű, környezetbarát, innovatív iparágak megjelenésének ösztönzése.

2.1.2 A térség környezeti állapota, földrajzi jellemzői, földhasználati módok:

A térség települései természetföldrajzi szempontból „Magyarország kistájainak katasztere” besorolása alapján a következő kistájakhoz tartoznak: Egerszeg-Letenyei Domság, Principális völgy, Zalaapáti hát. Az erdősültség 25 % körüli. A Mura, a Principális-csatorna, Zala-Somogy-határárok és a Kis-Balaton határozza meg a települések vízrajzát.

A térséget aprófalvas településszerkezet jellemzi, a települések jelentős része un. egyutcás úti falu.

A térség természetvédelmi területei (Kis-Balaton, a Mura-menti Tájvédelmi Körzet, és a Zalakomári Madárrezervátum) a Balaton-felvidéki Nemzeti Parkhoz tartoznak. A Kis-Balaton két, egymáshoz csatlakozó tározó medencéből áll két megye határán (Somogy, Zala). A 2. sz. tározó fekszik Zala megyében és Zalavár, Zalaszabar, Nagyrada, Garabonc és Balatonmagyaród községek határolják. A teljes területe 14745 ha (tavak, nádas, mocsarak, galériaerdők). A Kis-Balaton két mesterséges édesvízi tavát (Zala-folyó deltájában) azért hozták létre, hogy elősegítsék a Balatonba ömlő vizek szennyeződésének természetes szűrését. A terület használata a kézi nádvágásból, a magántulajdonban lévő juhok legeltetéséből és intenzív halászatból áll. A területen korlátozott erdőművelés folyik.

A Kis-Balaton védett állatai: fekete gólya, fekete harkály, réti sas, lile, vidra, hód.

A települések kétharmada érintett a NATURA 2000 területek vonatkozásában, de gondot jelent, hogy ezeken a területeken művelési ág megváltoztatására nincs lehetőség.

A felszín alatti vizekre komoly veszélyt jelent a szennyező források közül a települések csatornázatlansága, a rákötések nem megfelelő aránya, és az illegális hulladéklerakás.

A mezőgazdasági eredetű szennyezés a nitrát koncentráció növekedésében jelentkezik. A kistérségben potenciális szennyező források közül jelentősek az állattartó telepek.

A térségben több helyen (Hahót, Alsórajk) jellemző tőzegkitermelés hatással van felszín alatti vizek minőségére. Tájformáló hatásukkal a növény- és állatvilágot is megváltoztatják.

A térségben a kommunális hulladék gyűjtése, szállítása megoldott. A szelektív hulladékgyűjtés alapját képező elkülönített gyűjtést biztosító konténerek megjelentek a térségben.

A térség energiafelhasználás szempontjából kiszolgáltatott, ennek csökkentése érdekében indokolt helyi megújuló energiaforrások (biomassza, meleg vizű kutak másodlagos hasznosítása) bevonása, amely kedvezően befolyásolja a klímaváltozás negatív hatásait.

Földhasználatra jellemző a szántóföldi növénytermesztés, valamint a nagy lejtésű és kevés tápanyagtartalmú területeken az erdőgazdálkodás. Nagy területeken található kihasználatlan rét és legelő, amelyeket extenzív állattartással újra be lehetne vonni a mezőgazdasági termelésbe. A borszóló termelése általános a települések melletti dombokon, de a térség borászati szempontból alig ismert. Korábban általános volt a falvak környékén a csonthéjas gyümölcsösök, bogyósok jelenléte, amelynek visszahonosítása munkalehetőségeket teremthet a térségben. Összességében a kistérségről elmondható, hogy a talajadottságai megfelelőek a mezőgazdasági műveléshez.

Problémák:

1. Műveletlen földterületek aránya növekszik
2. Állattartás visszaszorult a szántóföldi növénytermelés ellenébe
3. A szennyvíz elhelyezés több településen nem megoldott

Lehetőség:

1. Erdőterületekre épülő környezetgazdálkodási fejlesztések
2. Legeltető állattartás „visszahonosítása”
3. Munkaigényes kertészeti tevékenység tradícióinak felelevenítése
4. Álló és folyó vizek természeti értékeinek turisztikai hasznosítása.

2.1.3 Demográfiai helyzet:

Az Akciócsoport területe 722 km², lakóinak száma 28.837 fő (KSH 2010.01.01.) (2008.01.01 időpontban 30.282 fő). Az akciócsoport területén az átlagos népsűrűség 40 fő/km² szemben a Zala megyei népsűrűséggel, mely csaknem a kétszerese.

A lakosság 6,26 %-a él csak városban (Zalakaros -1808 lakos).

A térség 46 településéből 14 tartozik a hátrányos helyzetűek közé (240/2006 (XI.30) kormányrendelet melléklete szerint). A lakosság 30 %-a (8764 fő – 2010.01.01. adatok alapján) él hátrányos helyzetű településen.

A térségben a népesség csökkenés legfőbb oka, hogy az élve születések száma alatta marad a halálozások számának, néhány település kivételével mindenütt negatív szaporodási indexet találunk. Az elvándorlási adatok magasak a területen. Ez leginkább a kistelepüléseken érezhető, néhány pozitív példa kivételével a térség számos települését az elnéptelenedés veszélyezteti (a népesség szám 200 fő alá csökkent 7 településen).

A korstruktúra kedvezőtlen, az öregségi index (a fiatal/idős) értéke: 0,7. Az ilyen vidéki térségekre, melyekre az elöregedés jellemző a gazdaságfejlesztésük is problémába ütközik, hiszen szüksége van a munkaképes, innovációra kész lakosságra, amely a térség megújításában szerepet játszik.

A térségben német, horvát és roma kisebbség él.

A 2001-es népszámlálás önbevalláson alapuló adatai szerint 1118 fő vallotta magát a térségben romának (lakosság 3 %-a). A cigány kisebbség aránya Zalakomárban, Zalaszentjakabon, Galambokon a legmagasabb.

A romák jelentős része apró falvakban él. Ez utóbbi azzal magyarázható, hogy a kistelepüléseken sok az értékét veszített házas ingatlan, amelyet meg tudnak vásárolni.

A lakásviszonyok lassú javulása ellenére a cigány lakosság mintegy 15 %-a még mindig lepusztult telepeken, elszigetelten él, integrálódásuk nem indult meg.

A térségben német kisebbséghez tartozónak 73 fő vallotta magát, de a hagyományápolásban, kultúrában sokkal többen részt vesznek. 461 fő vallotta magát horvát kisebbségnek, akik élénk hagyományőrző és közösségépítő tevékenységet folytatnak. Nemzeti identitásuk megőrzését az anyaország közelsége és a nemzetiségek iránti elkötelezettsége is erősíti.

Problémák:

1. A népesség fogyása és lassú elöregedése
2. Az időskorú, egyedülélő lakosság szociális ellátása egyre nagyobb terheket ró a településekre
3. A fiatalok, fiatal családok elvándorlása a munkalehetőséget biztosító települések felé
4. Roma lakosság integrációja az aprófalvakban nem, vagy alig indult meg

Lehetőség:

1. Kiürülő ingatlanok települési szintű kezelése, fiatalok letelepedését segítő programok keretében
2. Települési erőforrásokra épülő alternatív ellátás biztosítása idősek számára
3. Kisebbségi identitásra építve a térség egyedi közösségi életének fejlesztése („Együttélés napja”)

2.1.4 Gazdasági környezet:

Dél-Zala tradicionálisan mezőgazdasági vidék, amelyhez földrajzi elhelyezkedéséből következően a gazdasági tevékenységek közül, elsődlegesen a kereskedelem kapcsolódott. Az ipari és szolgáltatói tevékenységek a nagyvárosba (Nagykanizsa) települtek.

A **mezőgazdaságon** belül a növénytermesztés mutatói kedvezőtlenebbek, mint az országos átlag. Ezzel szemben pozitív hatásként kell megállapítani, hogy a meredek lejtésű dombvidék kiválóan alkalmas a Zalában amúgy is hagyományos erdőgazdálkodásra. A meglévő mezőgazdasági termelésre azonban az alacsony hozzáadott érték a jellemző (általános az intenzív szántóföldi növénytermesztés), mivel jelenleg szinte alig történik meg az előállított termények, termékek

elsődleges, másodlagos feldolgozása. (Mezőgazdasági vállalkozások aránya a két kistérségben 14 %.)

Az évtizedek óta zajló gazdasági átalakulás mélyreható változásokat hozott a térségben, amelynek eredményeként, **iparágak** tűntek el (főként a gépipar) , és újak alakultak ki. Jelenleg a térségi ipari gazdaság gerincét erdő- és fagazdaság, a bútortipar, a műanyagipar, a vízkezelés ipar, a zalakarosi térségben az egészségturizmus, az autótípusalkatrész-gyártó ipar, a pénzügyi és kereskedelmi-szolgáltató vállalkozások adják. De az ipari vállalkozások száma 50%-al alacsonyabb a nagykanizsai és zalakarosi kistérségben, mint a régió más területein.

A térség gazdaságára erős függést gyakorol a General Electric cég, melynek nagykanizsai gyárában több ezer fő dolgozik/dolgozott a környező településekről.

A terület közlekedésére és gazdasági életére meghatározó az osztrák, szlovén, horvát határ és a Balaton közelsége, Nyugat- és Dél-Dunántúlt összekötő szerepe (M7 autópálya; Sopron-Pécs vasútvonal). A fentiekből következik, hogy a terület logisztikai elhelyezkedése kiváló, amit erősít az a tény, hogy itt található Zala megye egyetlen vasúti határátkelőhelye is (Murakeresztúr – Kotoriba). A 4 megyei repülőtér közül kettő a térségben (Nagykanizsa, Zalakaros), egy pedig közvetlen közelében (Sármellék) helyezkedik el, mely az ország legnagyobb forgalmú vidéki reptere.

Ennek ellenére nagyobb gazdasági beruházások Nagykanizsán és az agglomerációhoz tartozó néhány településen valósulnak meg. A falvak gazdasági életét és a munkalehetőséget elsősorban mikrovállalkozások (döntően szolgáltatói szféra) és az önkormányzatok (mint legnagyobb foglalkoztatók) határozzák meg.

Az Egyesület területén a gazdasági problémák strukturálisak. Az elmúlt 20 évben a foglalkoztatás szerkezete jelentősen átalakult, mert a magasabb szakképzettséget igénylő szakmák, munkahelyek száma jelentősen lecsökkent, és a betanított munka aránya lényegesen megnövekedett. A letelepedett új ágazatok csak kis mértékben igényelték a magasabb szaktudást. Ez egyrészt azzal járt, hogy a felsőfokú végzettségűek foglalkoztatása lecsökkent, a fiatal magasan képzett munkavállalók elvándoroltak megyei, régiós, országos központokba (a kistérségeken az értelmiségi réteg a pedagógusokra szűkül). Ez a folyamat lecsökkentette a foglalkoztatottak jövedelemszintjét, ami a szolgáltató ágazat bevételeire is negatívan hatott.

Cél a térség szereplőinek összefogásával, nagyobb hozzáadott értéket előállító, innovatív ágazatok erősítése, elsősorban a természeti értékekre alapozott fejlesztésekkel.

A kistérség munkanélküliségi adata 2011 januárban elérte a 15 %-ot jelentősen a gazdasági válság hatására. A munkanélküliek közel fele képzetlen. A térségközponttól (Nagykanizsa), illetve Zalakarostól mért távolsággal egyenes arányban növekszik a munkanélküliség, van olyan település, ahol meghaladja 20%-ot. Különösen a kistérségeken, és általában a roma lakosság körében kilátástalan a foglalkoztatás. Nem hoztak hosszú távú változást a foglalkoztatást elősegítő programok. A nagykanizsai és zalakarosi térségben a nyilvántartott álláskeresők száma jelentősen emelkedett 2011-re, jelenleg tartósan elérte a 6000 főt (2007-ben még csak 4000 fő volt). Növekedett a regisztrációba ismételt bekerülők száma is. A pályakezdő álláskeresők aránya tartósan 5-6 % felett van.

Problémák:

1. Az ipari vállalkozások a városokba (Nagykanizsa) települnek
2. Hiányzik, vagy alacsony a képzett munkaerőt igénylő gazdasági ág
3. Az álláskeresők jelentős része képzetlen (álláskeresők 45 %-a)
4. A mezőgazdasági termelés kevés embert foglalkoztat.
5. A települések függése várostól/városoktól (foglalkoztatás, oktatás)
6. A települési adottságok, infrastruktúra hiánya

Lehetőség:

1. Mezőgazdaságra és magas élők munkai igényű, környezetbarát, innovatív iparágak megjelenésének ösztönzése.

2. A falvak kihasználatlan épületeibe (volt mezőgazdasági raktárak) ipari tevékenység telepítése.
3. Alulképzett munkaerő oktatásba vonása

3.1.5 Társadalmi helyzet:

Az Innovatív Dél-Zala HACS területén közel 200 civil szervezetet tartanak nyilván.

A térséget vizsgálva a sport és szabadidős tevékenységek állnak az első helyen, amelyet követ az oktatás-kultúra, a településfejlesztés-szépítés és a biztonság. A szervezetek hatókörvizsgálata szerint a nonprofit szektor 40-50 %-a csak egy települést szolgál.

A civil szervezetek döntő része 500 000 Ft-nál kevesebb összegből gazdálkodik. A pályázati aktivitás alacsony, nagyrészt az NCA pályázatokra korlátozódik. A szervezetek támogatásába az önkormányzatok, gazdasági szervezetek (mint szponzorok) és magánszemélyek kapcsolódtak be.

Az együttműködés követendő példája a Pannónhát-Dél-zalai Turisztikai Egyesület és az érintett önkormányzatok összefogása, amelynek keretében nordic walking út kijelölése és kitáblázása valósul meg.

Civil szervezetek közreműködésével szervezik a Dunántúli Középkori Mezővárosok Találkozóját Zalakomárban, a Keresztúri Napokat Murakeresztúron és számos más települési, térségi és megyei szintű rendezvényt. Figyelemre méltó a német és horvát nemzetiségi szervezetek aktivitása elsősorban identitásuk, nyelvi és kulturális hagyományaik ápolásában. Rendkívül aktívak a térség roma szervezetei, köszönhetően vezetőik társadalmi elismertségének.

Több településen a hagyományápolás gasztronómiai eseményekhez, népszokásokhoz kapcsolódik (farsang, szüret stb.).

A nonprofit szervezetek legfontosabb problémája az információáramlás rossz hatékonysága, a civil források, pályázati lehetőségek beszűkülése, valamint a szakértők hiánya. Már működik a kistéleplési civil érdekeket kezelő ernyőszervezet Nagykanizsán.

A közösségi szolgáltatások alacsony szinten működnek, a közösségi életet az önkormányzatok anyagi lehetőségei befolyásolják. Az önkéntes tevékenység alig ismert. A kistélepléseken (300 fő alatt) a társadalmi aktivitás minimális, 1-1 közösségi program köré szerveződik.

A kistérség munkanélküliségi mutatója 2011. januárban elérte a 15 %-ot. Jelentős a gazdasági válság hatása. A munkanélküliek közel fele képzetlen. A térségközponttól (Nagykanizsa), illetve Zalakarostól mért távolsággal egyenes arányban növekszik a munkanélküliség, van olyan település, ahol meghaladja 20%-ot. Különösen a kistélepléseken, és általában a roma lakosság körében kilátástalan a foglalkoztatás. A nagykanizsai és zalakarosi térségben a nyilvántartott álláskeresők száma jelentősen emelkedett 2011-re, jelenleg tartósan elérte a 6000 főt (2007-ben még csak 4000 fő volt). Növekedett a regisztrációba ismételten bekerülők száma is. A tartós munkanélküliek nagy része valamely hátrányos helyzetű csoporthoz tartozik. A pályakezdő álláskeresők aránya tartósan 5-6 % felett van.

Magas a megfelelően képzett szakmunkások hiánya, amely meggátolhatja további cégek letelepedését a térségbe. Így, a hatékony szakképzés és az élethosszig tartó tanulás lehetőségét biztosító felnőttképzés elengedhetetlen a térség munkavállalóinak versenyképessége szempontjából.

Problémák:

1. A civil szervezetek kevés forrásból gazdálkodnak, nincs megfelelő szakember-gárdájuk
2. A civil szervezetek működését információ hiány jellemzi
3. Magas a képzetlen munkanélküliek száma
4. A gazdasági válság hatásaként növekedett a periférikus települések munkanélküliségi mutatói

Lehetőség:

1. Civil szervezetek által szervezett események támogatása
2. Községi élet erősítése érdekében mikro térségi összefogás (3-4 település) erősítése
3. Helyi képzési programok szervezése

2.2. A LEADER Helyi Akciócsoport és a helyi partnerség

Az Innovatív Dél-Zala Vidékfejlesztési Egyesület megalakulása óta (2008) kiemelten kezeli a LEADER alapelvek szerinti működést. Az egyesület működésében kiemelt szerepet kap az együttműködések erősítése és a közösségépítő tevékenység biztosítása.

Ennek keretében kiemelt hangsúlyt kap az „alulról építkező megközelítés”, melynek keretében egyesületünk tagjai részt vesznek a térséget érintő fejlesztési programok kidolgozásában, a döntéshozatalban és a megvalósításban.

Egyesületünk jelenleg 120 tagból áll (47 önkormányzat, 40 gazdasági szervezet, egyéni vállalkozó, falusi szállásadó és 33 civil szervezet).

A háromoldalú partnerség nemcsak az egyesület tagságában, de a vezető szerveiben is biztosított.

A partneri kapcsolatok érdekében egyesületünk rendszeresen szervez térségi szintű konferenciákat és fórumokat, ahol előadóként jelennek meg a partnerszervezetek munkatársai.

Az egyesület eredményes működése érdekében partneri kapcsolatot ápol a LEADER térségben működő 2 többcélú társulással (nagykanizsai, zalakarosi). A társulásokat rendszeresen tájékoztatja az egyesület működéséről (meghívás közgyűlésekre, stb.). Az egyesület tanulmányainak elkészítése előtt egyeztet/egyeztetett a társulások munkaszervezeteivel, hogy a készülő kutatások során ne legyenek átfedések, azokat a térségi társulások is eredménnyel hasznosíthatják. A társulások munkaszervezeteit bevonta a projektötletek gyűjtésébe.

Indokolt a Muramenti Nemzetiségi Területfejlesztési Társulással a kapcsolattartás rendszeresítése, az egyesülethez tartozó horvát és német kötődésű falvak érdekében (egyesületünk résztvevője volt a társulás által szervezett „Szepetneki Vásárnak”).

Térség fejlődését felmérő kutatásokban, valamint a térséget érintő idegenforgalmi elképzelések szakmai megalapozásában rendszeres munkakapcsolatot alakítottunk ki a Pannon Egyetem Nagykanizsai Kampuszával.

Munkaszervezetünk folyamatos kapcsolatban áll a területileg illetékes munkaügyi kirendeltséggel; az együttműködés eredményeként 1 pályakezdő fiatal tevékenykedett félévig az egyesületnél a tagokkal való kommunikáció megszervezése érdekében. További szociális és foglalkoztatási együttműködést biztosít a Kanizsa környéki Foglalkoztatási Paktumot koordináló Nonprofit Kft. Fontos szerepet szánunk a kisteleplülések foglalkoztatásának elősegítésében ennek az együttműködésnek.

A civil szektor érdekeinek mind teljesebb biztosításáról gondoskodik a Dél-Zalai Civil Fórum Egyesület, akinek információs e-mailjei rendszeresen felkerülnek honlapunkra.

A vállalkozások igényeinek mind teljesebb felmérése érdekében indokolt a területileg illetékes kamarával és a megyei Vállalkozásfejlesztési Alapítvánnyal a munkakapcsolat kiépítése, a térségi gazdasági beruházások hatékonyabb forrásteremtése érdekében. E folyamat mielőbbi elindítása a gazdaságfejlesztési célok elérése érdekében indokolt.

Térség sajátosságaihoz igazodva potenciális partnerként számba vehetők a települési, megyei kisebbségi önkormányzatok és az egyházak (rendszeresen szerveznek közösségi tábort a fiataloknak).

Szervezetünk jó munkakapcsolatot ápol a Kelet-Stájer (Ausztria) Turisztikai Hivatallal. Az együttműködés eredményeként 2 tanulmányúton is betekintést nyerhettünk az osztrák helyi termék előállításról és falusi turizmust koordináló szövetségek működéséről.

Egyesületünk közösségépítő tevékenységét szakmai programokhoz kapcsoltnak fejti ki. A konferenciák, tanulmányutak nemcsak tagjaink ismereteit bővítik, de közösségalkotó folyamatokat is elindítanak, azzal, hogy bővítik a résztvevők személyes kapcsolatrendszerét. (Partnerszervezetek adatai 5.5. sz. mellékletben)

2.3. A LEADER megvalósítás során elért eredmények áttekintése

2.3.1 A HVS célkitűzései és a III. tengelyben meghirdetett jogcímek

Az Innovatív Dél-Zala Helyi Vidékfejlesztési Stratégiája 6 célkitűzésre épült (felülvizsgálat során 4 célkitűzés fogalmazódott meg). A célkitűzések közül 4 érintette a 3. tengelyes jogcímeket:

„Élhetőbb településeket” a helyi közösségi fejlesztések, életminőség és a lakosság számára nyújtott szolgáltatások fejlesztése célkitűzésen belül szerepelt a településfejlesztés intézkedés, mely a Falumegújítás- és fejlesztés jogcím minden területét felölelte.

„Unokáink öröksége.” A Helyi épített, kulturális és természeti örökség megőrzése, fejlesztése a térség népjóléti és turisztikai alkalmasságának fokozása, a környezettudatos gondolkodás növelése érdekében célkitűzésen belül szerepelt az épített örökség megóvása és fejlesztése intézkedés, amely tartalmazta a Vidéki örökség megőrzése jogcím minden elemét.

„Míves térség” kialakítása, a mikrovállalkozások technológiai és infrastrukturális fejlesztése, kiemelten a helyi termékekre, a helyben keletkező nyersanyagok és előállított alapanyagok felhasználására célkitűzésben szerepelt a 3. tengely mikrovállalkozási jogcíme („Ragadd meg a lehetőséget” címmel)

Dél- Zala várja vendégeit - Helyi turizmus fejlesztése célkitűzésben szerepelt a „Szívesen látjuk” Szálláshely-, vendéglátó, borturisztikai és egyéb turisztikai kapacitás kialakítása, fejlesztése intézkedés, amely a Turisztikai tevékenységek ösztönzése jogcím céljait foglalta magában.

A stratégia megalkotásakor a térség adottságai alapján a források 40 %-át terveztük falumegújításra és vidéki örökségre, abból a megfontolásból, hogy a gazdaságfejlesztésre fordított összeg kedvező hatással lesz a településfejlesztési elképzelésekre is.

A HVS végrehajtása 2008 decemberében kezdődött. Eddig a III. tengelyes intézkedések fejlesztési forrásaira 2, míg a IV. tengely célkitűzéseire egy alkalommal nyílt lehetőség támogatási kérelmet, illetve pályázatot benyújtani.

ÚMVP III. tengely I. körös pályázati időszak eredményei (benyújtási időszak: 2008. december – 2009. január): 55 támogatási kérelem került benyújtásra, ebből 23 került támogatásra (309.283.946 Ft).

A I. kör eredményei alapján a 2007-2013-as időszak III. tengelyes fejlesztési forrás 34,56%-ára történt kötelezettségvállalás.

ÚMVP III. tengely II. körös pályázati időszak időközi eredményei (benyújtási időszak: 2009. november-december): 54 db támogatási kérelem került benyújtásra. A pályázati eredmények kihirdetése még a HVS általános részének lezárásáig nem történt meg.

Falumegújítás- és fejlesztés jogcímre első körben 26 db támogatási kérelem került benyújtásra, ebből 10 pályázó részesült támogatásban 2 hátrányos (18.967.322Ft), 8 nem hátrányos forrásból (76.297.211Ft) - 9 projekt megvalósult.

II. körben 24 db támogatási igény érkezett, melyből az érvényes 17 közel 157 millió Ft igényű.

Játszóterépítésre volt a legnagyobb igény (1. körben a nyertesek fele, a 2. körben az érvényes kérelmek fele). Ezen kívül épületek felújítását, zöldterületek, parkok korszerűsítését, kiépítését célozták meg a pályázók.

Az eredeti stratégiában 25 fejlesztés támogatását határoztuk meg, amelyben jelentős arányt képviseltek a táji értékek védelme. Az eddigi kötelezettségvállalás alapján indokolt a kitűzött célértékek csökkentése 20-ra.

Vidéki örökség megőrzése jogcímre első körben 6 db támogatási kérelem került benyújtásra, ebből 3 pályázó részesült támogatásban nem hátrányos forrásból (33.782.089 Ft) – mind a 3 projekt megvalósult.

II. körben 11 db támogatási igény érkezett, melyből az érvényes 8 közel 111 millió Ft igényű. A 8 kérelemből 6 templomfelújítás, de terveznek kilátót és táj rehabilitációt is.

A 2008-as tervezésben 6-8 fejlesztés támogatását javasoltuk, amelyben szerepeltek népi lakóházak is. Indokolt az építészeti értékek megóvása részt átgondolni, s a benyújtott igények alapján az egyházi emlékekre helyezni a hangsúlyt. A fejlesztések száma azonban növelhető.

Turisztikai tevékenységek ösztönzése jogcímmre első körben 11 db támogatási kérelem került benyújtásra, ebből 6 pályázó részesült támogatásban a nem hátrányos forrásból (102.989.709 Ft) - 3 projekt megvalósult.

II. körben 9 db támogatási igény érkezett, a kérelmek ellenőrzése az MVH részéről jelenleg is zajlik.

A kitűzött cél 100 szálláshely kialakítása és korszerűsítése volt, hozzákapcsolódó fejlesztésekkel. A beérkezett igények alapján 60-70 szálláshely kialakítása, korszerűsítése folyamatban van, de kapcsolódó szolgáltatások körére alig jött kérelem (1 borház). Indokolt a természeti turizmushoz kapcsolódó szolgáltatásfejlesztésre helyezni a hangsúlyt.

Mikrovállalkozások létrehozása és fejlesztése jogcímmre első körben 12 db támogatási kérelem került benyújtásra, ebből 4 pályázó részesült támogatásban, 2 hátrányos (20.101.136 Ft), 2 nem hátrányos forrásból (57.146.479 Ft) - 1 projekt megvalósult.

II. körben 10 db érvényes, támogatási igény érkezett több mint 128 millió Ft-ra. A vállalkozók részéről vegyesen érkezett új, illetve már működő vállalkozások fejlesztését előirányzó támogatási igény. (Számos esetben járt a fejlesztés közvetlen munkahelyteremtéssel.)

A vállalkozásfejlesztésben 4-8 beruházást kívántunk támogatni, munkahelymegtartás, vagy teremtés mellett (10-20 munkahely). Az eddig beérkezett kérelmek alapján 5 munkahelyet fognak kialakítani és 3 fő megtartását vállalták.

A 3. tengelyben meghirdetett jogcímek alapján, a HVS célkitűzéseit figyelembe véve, a falumegújítási és vidéki örökség területen a fejlesztések időarányosan valósultak meg, de lemaradás tapasztalható a hátrányos települések tekintetében (ahol vidéki örökség jogcímben az 1. körben nem volt nyertes).

A „Míves Térség” és a „Dél-Zala várja vendégeit” célkitűzésen belül a mikrovállalkozások és turisztikai fejlesztések területén a fejlesztési forrásokat időarányosan kiosztotta a HACS döntéshozó testülete (emiatt csak a kérelmezők 1/3 szerepelt eredményesen). A megvalósulás, azonban akadozik: 10 kötelezettségvállalásból 4 valósult meg, 2 beruházás folyamatban van és 4 fejlesztés megkezdéséről még nincs információnk. A hátrányos helyzetű települések lemaradása itt is nyomon követhető.

2.3.2 A HVS célkitűzései és a IV. tengelyben meghirdetett célterületek

Az Innovatív Dél-Zala Helyi Vidékfejlesztési Stratégiája 6 célkitűzésre épült. A célkitűzések közül mind a 6 érintette a LEADER jogcímeiket:

A térség jövőjének alkotóműhelyei az innovációs képesség növelése érdekében célkitűzésben 3 intézkedés szerepelt a LEADER területről:

1. Fejlesztő kutatóbázis kialakítása
2. Térségi marketing- és egységes arculati-védjegy program kidolgozása és megvalósítása
3. A jövő alkotó műhelyei - több tudás, sikeres helyi társadalom - képzések, előadásorozatok **„Élhetőbb településeket” a helyi közösségi fejlesztések, életminőség és a lakosság számára nyújtott szolgáltatások fejlesztése** célkitűzésen belül szerepelt LEADER területről 4 intézkedés, melyből 3 terület került kiírásra:

1. Biztonságosabb kistérséget (infrastruktúra kialakítása)
 2. „Nem mondunk le senkiről” - Kisebbségek, hátrányos helyzetűek felzárkóztatása (képzés)
 3. Kulturális és szabadidős szolgáltatások fejlesztése (infrastruktúra kialakítása és rendezvény)
- „Míves térség” kialakítása, a mikrovállalkozások technológiai és infrastrukturális fejlesztése, kiemelten a helyi termékekre, a helyben keletkező nyersanyagok és előállított alapanyagok felhasználására** célkitűzésben szerepelt a LEADER területről 2 intézkedés:

1. A természetre épülő helyi termékek előállítása – bemutató helyek fejlesztése (infrastruktúra-fejlesztés és hálózatépítés)

2. „Mi termékünk a Te terméked” feldolgozó kapacitás fejlesztése. A szőlő, a bor, a zöldség, a gyümölcs, a fűszer és gyógynövény ágazat fejlesztése helyi termék polcok/boltok létrehozása. (Helyi termék boltok/polcok támogatása nem került meghirdetésre.)

„Dél-Zala” várja vendégeit – Helyi turizmus fejlesztése célkitűzésben szerepelt a „Szívesen látjuk” rendezvényhelyszín kialakítása, és a „Dél-Zala csalogat” Turisztikai programszolgáltatás fejlesztés, urisztikai marketing, értékesítés támogatása.

„Zöld Házak” program a helyi fajlagos energia igénybevétel csökkentése és az energiateljesítmény helyettesítése helyi előállítású és megújuló alapú energiatermékekkel célkitűzésen belül mintaprojektek létrehozását és energiatakarékosági akciókat kívántunk támogatni az „Energiagazdálkodj okosan” A megújuló energia használat és energiatakarékos szemlélet elterjesztése - rendezvények, akciók intézkedés keretében.

Unokáink Öröksége- A helyi épített, kulturális és természeti örökség megőrzése, fejlesztése a térség népjóléti és turisztikai alkalmasságának fokozása, a környezettudatos gondolkodás növelése érdekében célkitűzésen belül szerepelt a „Tiszta forrás”- Örökségmarketing tevékenység támogatása, kiadványozás LEADER intézkedés, amelyben a térség kulturális és természeti örökségét kívántuk népszerűsíteni kiadványok és tanulmányok elkészítésével.

A LEADER pályázatok 1. körös meghirdetésekor a rendelkezésre álló források (804 129 €) 92 %-át hirdette meg a HACS. A térség adottságai alapján a források 45 %-át terveztük szolgáltatásfejlesztésre, abból a megfontolásból, hogy a gazdaságfejlesztésre fordított összeg kedvező hatással lesz a településfejlesztési elképzelésekre is.

ÚMVP IV. tengely I. körös pályázati időszak eredményei (benyújtási időszak: 2009. október-november): 46 db pályázat érkezett a meghirdetett 19 célterületre, a formailag és tartalmilag értékelhető 27-ből 26 elképzelésre történt kötelezettségvállalás. (4 célterületre egyáltalán nem érkezett pályázat.)

A 15 célterületre allokált keretösszeg mértéke összesen: 388 721 € volt, ebből kötelezettségvállalás összege: 266 801 €.

Jelenleg rendelkezésre álló keret: 606 328 €.

Leader Közösségi célú fejlesztés jogcímben több célterületet hirdettünk meg. *Fejlesztő kutató bázis kialakítása célterületre* nem érkezett pályázat. Mindezek ellenére szükséglet mutatkozik olyan innovációs bázis létrehozására, amely új eljárásokat, technikákat, módszereket fejleszt ki, ehhez forrásokat kutat fel, amelyek elősegítik a helyi vállalkozások, önkormányzatok, civil szervezetek alkalmazkodását a folyamatosan változó piaci viszonyokhoz.

„Élhetőbb településeket” kulturális és szabadidős szolgáltatások infrastrukturális fejlesztése (művelődési ház, sportöltöző fejlesztése, felújítása, korszerűsítése, eszközök beszerzése, sportpálya fejlesztése) célterületre nagy volt az érdeklődés: 9 pályázat érkezett, az érvényes 7-ből 6 nyert támogatást, ezzel kimerítve az erre rendelkezésre álló forrást.

Stratégiában 8 fejlesztést terveztünk (5 kulturális szolg. biztosító épület, 3 sport létesítmény. A beérkezett igények alapján a megoszlás 2-4.). A megvalósítás érdekében többlet forrást kellett a feladathoz rendelni.

Biztonságosabb kistérséget (vagyonvédelmi, térfelügyelő kamerarendszer kiépítése, tájékoztató kiadvány megjelentetése, közbiztonsági fórumok tartása) célterületre 5 pályázat érkezett, az érvényes 3 nyert támogatást. A nem hátrányos területen lévő pályázók indulhatnak még ezen források megszerzésére.

A nem hátrányos települések a célokban foglaltakra kötelezettséget vállaltak.

„Zöld Házak” program - megújuló energiára épülő mintaprojektek létrehozása, infrastruktúra-fejlesztés célkitűzésre 1 pályázat érkezett és nyert támogatást. *A stratégiában foglalt célok itt csak minimálisan teljesültek, a célterület újragondolása szükséges.*

Roma vállalkozói információs pont célkitűzésre nem érkezett pályázat.

„Tiszta forrás” - Örökségmarketing tevékenység támogatása, kiadványozás célkitűzésre 2 pályázat érkezett, melyek elutasításra kerültek. A célkitűzések megtartása mellett a HPME újragondolása szükséges.

Térségi marketing- és egységes arculati-védjegy program kidolgozása és megvalósítása célkitűzésre 1 pályázat érkezett és nyert támogatást. Eredetileg 2011-ig kellett volna a marketingstratégiának elkészülnie, ami az eredmények késése miatt 2012-re várható. Ezzel célkitűzésünk megvalósítására kötelezettségvállalás megtörtént, a maradék forrás átcsoportosítása szükséges.

Vállalkozás alapú fejlesztés jogcímre kevés pályázat érkezett. A 4 beadott anyagból 2 pályázatot tudtunk értékelni. Eredményesen szerepelt a „*Szívesen látjuk*” rendezvényhelyszín kialakítása célterület, ahol 1 pályázat kapott támogatást. Ezzel a turisztikában vállalt egyik fejlesztési elképzelés indulhat el. A „Dél-Zala csalogat” Turisztikai programszolgáltatás fejlesztése célterületre 1 pályázat érkezett és nyert támogatást.

A helyi termékre épülő fejlesztések újragondolása szükséges, indokolt a helyi termék és a turisztikai elemek kombinálása a „látvány elemek” beemelése a stratégiába.

Rendezvény jogcímre 3 célterületünk is szólt, de csak a helyi közösségi élethez kapcsolódó program, a „*Kulturális és szabadidős szolgáltatások fejlesztése* (települési közösségi rendezvények, falunapok)” célterületre volt érdeklődés: 18 pályázat érkezett, az érvényes 10-ből 10 nyert támogatást. A stratégiában szereplő közösségi rendezvények esetén a célérték 30 esemény volt. A kötelezettségvállalások ismeretében indokolt a rendezvény jellegű programok koncentrációja programsorozatok, többnapos rendezvények (táborok) támogatása.

Képzés jogcímre, *A jövő alkotó műhelyei - több tudás, sikeres helyi társadalom - képzések, előadássorozatok* célterületre 2 pályázat érkezett és nyert támogatást, így a forrás több mint fele megmaradt, s az ötletgyűjtés során elsősorban a vállalkozóknak szóló képzésekre mutatkozik igény. A stratégiába tervezett közösségépítő párbeszédkörökre és internetes tudásfelületekre megvalósítására jelenleg nincs igény. Indokolt a képzési programok átgondolása, a hangsúlyok máshová helyezése, a célértékek csökkentése (eredetileg 22 képzési nap – párbeszédköri összejövetel).

Hálózati együttműködés jogcímre „A jövő alkotó műhelyei” - hálózatépítés térségen kívül és nemzetközi területen célterületre 1 pályázat érkezett, melyet visszavontak. Elmondható, hogy a hálózatépítésre elsősorban civil és önkormányzati igények jelentkeztek. Indokolt a térségi hálózati együttműködések elsősorban a vállalkozások felé nyitni, hogy a térség belső piaci együttműködései erősödjenek.

Tervek és tanulmányok jogcímre „Tiszta forrás” Kulturális és természeti örökség kutatása, megőrzése - terv tanulmány célterületre (a térség kulturális, természeti, építészeti örökségének feltárására, rendszerezésére, megőrzésére és népszerűsítésére, a térség ismertségének növelésére) 1 pályázat érkezett és nyert támogatást.

Mivel a minisztérium és az MVH is hosszadalmas egyeztetéseket kér a tanulmányok elkészítése kapcsán javasolt az ilyen jellegű fejlesztési elképzelések kihagyása a HVS-ből.

A 4. tengelyben meghirdetett célterületek alapján, a HVS célkitűzéseit figyelembe véve, a szolgáltatásfejlesztés területére vonatkozó fejlesztések teljes kötelezettségvállalása valósult meg, de lemaradás tapasztalható a hátrányos települések tekintetében (közbiztonság, rendezvények célterületen, ahol nem volt nyertes).

A „Míves Térség”, A térség jövőjének alkotóműhelyei az innovációs képesség növelése érdekében és a „Dél-Zala várja vendégeit” célkitűzésen belül a LEADER célterületek megvalósítása nem volt eredményes. Gazdaságfejlesztési célra csak a kiosztott források 21,4 %-át fordították a HACS döntéshozói.

Az alternatív energiát érintő „Zöld Házak” program átgondolása szükséges, mivel több intézkedés meghirdetése ellenére csak 1 pályázat érkezett.

A következő tervezési időszakban kiemelt feladat az I. körös eredmények forrásallokációjában bekövetkezett változások kiigazítása és a gazdaságfejlesztési/vállalkozásfejlesztési célok pontosítása a sikeres LEADER vállalkozásfejlesztési elképzelések megvalósítása érdekében.

A LEADER pályázatok megvalósításában a rendezvények járnak az élen.

2.4. A Helyi Vidékfejlesztési Stratégia felülvizsgálatának indokltsága

A LEADER HVS 2008. évi tervezése során elsődleges szempont volt, hogy minél nagyobb forrásokat juttassunk el minél több szereplő számára. Már ebben a szakaszban meghatározó volt, hogy a térség fejlesztésében kiemelt szerepet kell játszania a gazdaságfejlesztésnek, ezért a rendelkezésre álló források közel 60 %-a lett ilyen célra nevesítve.

Az első tervezési szakasz lezárása után szembesült a Helyi Akció Csoport a világméretű gazdasági válság helyi hatásaival. A kistelepülések mikrovállalkozásait drasztikusan érintették a globális piaci változások. 2009-től a vállalkozások piaci lehetőségei beszűkültek, beruházásra rendelkezésre álló forrásaik eltűntek. Egyes vállalkozásoknál a talpon maradás érdekében meg kellett válniuk a munkavállalók egy részétől. A gazdaság mélyrepülésével együtt járt a vidéken élők munkalehetőségeinek csökkenése. Az álláskeresők száma az érintett munkaügyi kirendeltségen (Nagykanizsa) 6000 fő fölé emelkedett, az addigi 4000 körüli létszám helyett.

A térségi települések polgármestereinek közel 1/3-a változott a 2010-ben zajlott országgyűlési és helyhatósági választások eredményeként. A személyi változások sok esetben együtt jártak a településfejlesztési elvárások változásaival is.

Egyesületünk a gazdasági-társadalmi változások figyelemmel kísérése érdekében készítette el a „Vállalkozásfejlesztési törekvések az Innovatív Dél-Zala Vidékfejlesztési Egyesület területén” c. tanulmányt, amelynek keretében 270 vállalkozást kérdeztünk meg fejlesztési elképzeléseikről. A kutatás rámutatott a gazdasági szereplők tőke- és információhiányára és kapcsolati rendszerük esetlegességére.

Az eddigi pályázati tapasztalatok is indokolták a stratégia gazdaság- és településfejlesztésre vonatkozó HPME-inek átalakítását.

A beavatkozást indokolja a települési fejlesztések közt megfigyelhető területi aránytalanság, a hátrányos helyzetű települések inaktivitása. Ezt támasztja alá, az a tény, hogy a térségünkhöz tartozó települések felének tudunk eddig csak támogatást biztosítani (kérelmet, pályázatot nem is nyújtott be több mint 20 település). Fokozni kell a településeket elérő támogató szolgáltatásokat a hátrányok leküzdése érdekében, elősegítve a települések közti kölcsönös előnyökre épülő együttműködést, együttélést.

Az Innovatív Dél-Zala vidékfejlesztési Egyesülethez a 3. tengely jogcímeire 2008-2010 között 109 támogatási kérelem érkezett. A kérelmek 38,5 %-a szolt gazdaságfejlesztésről (mikrovállalkozás 22, turisztika 20). A kérelmek közel fele (50 db) a falumegújítási források megszerzését célozta.

Az eddig megvalósult 3. tengelyes fejlesztéseknél élen járnak a falufejlesztésre forrást szerző önkormányzatok. (2011. február 28-ig 3 vállalkozás fejezte be turisztikai fejlesztését.)

A LEADER kiírásra 46 pályázat érkezett, ebből csak 4 volt vállalkozási alapú fejlesztés.

A vállalkozások mozgásterének leszűkülését elsősorban a LEADER pályázatoknál tapasztalt aránytalanság szemlélteti.

A LEADER pályázati felhívás legnépszerűbb területei a közösségi célú infrastruktúra- fejlesztés és a rendezvények voltak (36 pályázat – 78, 2 %).

Az eddigi tapasztalatok és eredmények két fontos lépést tesznek szükségessé:

1. A település-, szolgáltatásfejlesztés területén koncentrálni kell a forrásokat 1-3 HPME mentén, hogy életképes, hosszú távú megoldások szülessenek a települési problémákra.
2. Erősíteni kell a stratégia gazdaságfejlesztési HPME-it. Projektötleteknél a munkahelyteremtést, -megtartást kell előnyben részesíteni. Közvetlen vállalkozói elképzelésekre kell építeni, figyelembe véve a stratégia jövőképét.
3. Külön figyelmet kell fordítani a hátrányos helyzetű települések forrásigényeinek kidolgozására.

Forrásallokációnál törekedni kell, hogy a LEADER pályázatok 1. körében jelentkező aránytalanság többet ne forduljon elő. A 4. tengelyes célterületek esetében a források 60 %-át kell a vállalkozások felé irányítani.

2.5 SWOT elemzés

Erősségek	Gyengeségek
<p>A terület földrajzi/logisztikai elhelyezkedése kiváló</p> <p>Akciócsoportot kis, összetartó közösségek alkotják</p> <p>Virágzó idegenforgalom a térség egyik felében (magas vendégéjszaka szám)</p> <p>Hagyományosan mezőgazdasági terület</p> <p>Jelentős természetvédelmi területek (Balaton-felvidéki Nemzeti Park)</p> <p>A meredek lejtésű dombvidék kiválóan alkalmas az erdőgazdálkodásra</p> <p>Gazdag kulturális örökség, hagyományok</p>	<p>Elaprózott településszerkezet</p> <p>A népesség fogyása és lassú elöregedése</p> <p>A mezőgazdasági termelésre az alacsony hozzáadott érték a jellemző, helyi termék előállítás hiányzik, nincs piaci lehetőség</p> <p>Hiányzik, vagy alacsony a képzett munkaerőt igénylő gazdasági ág/ágak</p> <p>Az álláskeresők száma nő, jelentős része képzetlen (álláskeresők 45 %-a)</p> <p>A térségre jellemző megújuló energiaforrások kihasználatlansága</p> <p>Együttműködések, hálózatok hiánya</p>
Lehetőségek	Fenyegetések
<p>Természeti adottságok turisztikai célú hasznosítása (aktív és ökoturizmus) - infrastruktúra és humán erőforrás fejlesztés.</p> <p>Közösségi élet erősítése a civil szervezetek által szervezett események támogatásával, a mikro térségi összefogással (3-4 település)</p> <p>Kisebbségi identitásra építve a térség egyedi közösségi életének fejlesztése („Együttélés napja”)</p> <p>Erdőterületekre épülő környezetgazdálkodási fejlesztések, ehhez kapcsolódva a megújuló energia felhasználásának erősítése</p> <p>Növekvő belső piaci igények a helyi előállítású élelmiszerekre</p> <p>Legeltető állattartás „visszahonosítása”</p> <p>Kiürülő ingatlanok települési szintű kezelése, fiatalok letelepedését segítő programok keretében</p> <p>Települési erőforrásokra épülő alternatív ellátás biztosítása idősek számára.</p> <p>Vállalkozások betelepülésének ösztönzése</p>	<p>A hátrányos helyzet újratermelődése (46 településből 14 hátrányos helyzetű)</p> <p>A vállalkozások mozgásterének leszűkülése (gazdasági válság hatására) kihat pályázati aktivitásukra is</p> <p>A fiatalok, fiatal családok, magasan képzett munkavállalók, elvándorlása a munkalehetőséget biztosító települések felé</p> <p>Műveletlen földterületek aránya növekszik</p> <p>Az erdők védelmének megoldatlansága</p> <p>Állattartás visszaszorult a szántóföldi növénytermelés ellenébe.</p> <p>Az időskorú, egyedül élő lakosság szociális ellátása egyre nagyobb terheket ró a településekre</p> <p>Alacsony szintű vállalkozói kedv</p>

3. Helyi Vidékfejlesztési Stratégia

3.1. A Helyi Vidékfejlesztési Stratégia jövőképe

Az Egyesület által készített HVS átfogó célja a népesség életminőségének javítása, a jövedelemszerző képesség fokozása a térségben, a szükséges képességek és tapasztalatok biztosításával a helyi innovatív fejlesztések meghonosítása érdekében.

2013-ra a térség természeti adottságaira és hagyományaira épülő fejlesztésekkel beindul a helyi adottságokra épülő élelmiszerek és kisipari termékek előállítás helyi munkaerő alkalmazásával, a térségbe látogató turisták száma növekszik a falusi turizmusra épülő családbarát turisztikai fejlesztések eredményeként. Elkezdődik a megújuló energia potenciál felhasználása, amivel a térség belső gazdasági integrációs szintje és függetlensége erősödik.

A civil szervezetek, vállalkozók és állami szervek közötti együttműködés és integráció olyan szintjét érjük el, amely lehetővé teszi egyéni és közösségi kezdeményezés ösztönzését és támogatását a térség gazdasági és társadalmi fejlődése érdekében.

A jövőkép alap gondolata, hogy térségünk fejlesztésében nem csak a külső erőforrások, hanem a meglévő adottságok, az önszervezés, az együttműködés vihet előre.

Ezen belül:

- A térség innovációs képességének növelése, hagyományokra épülő, de új/innovatív eljárások, termékek fejlesztése, értékesítése.
- A tájgazdálkodás alapelveire épülő komplex termékfejlesztés, energiagazdálkodás, megújuló energiák felhasználása.
- Helyi adottságon alapuló, magas élményértéket nyújtó turisztikai termékfejlesztés, a vendégek fogadására alkalmas kapacitások és turisztikai kínálat kiépítése.

3.2. A Helyi Vidékfejlesztési Stratégia kapcsolódása a térség szükségleteihez

Az Innovatív Dél-Zala Vidékfejlesztési Egyesület által készített vidékfejlesztési stratégia átfogó célja a népesség életminőségének javítása, a jövedelemszerző képesség fokozása a térségben, a szükséges képességek és tapasztalatok biztosításával a helyi innovatív fejlesztések meghonosítása érdekében.

Az Innovatív Dél-Zala Vidékfejlesztési Egyesület HVS-nek helyzetelemzésében a következő szükségletek kerülnek megfogalmazásra:

1. A térség csökkenő népesség száma mellett akut probléma a lakosság elöregedése és a fiatalok, elsősorban a képzett munkaerő kiáramlása a térségből. Ennek hatására a gazdasági fejlődés lelassul, hiszen csak az alacsony szakmai tudást igénylő vállalkozások találnak megfelelő munkaerőt.

Szükséges a társadalmi innováció ösztönzése, jól képzett, alkalmazkodó képes, a térséghez kötődő emberi erőforrás biztosítása a helyi gazdaság számára. Ez feltételezi a képzési és oktatási formák gazdaság igényeinek megfelelő fejlesztését és az együttműködések erősítését a gazdasági szereplők bevonásával (hálózatépítést). Szükséges a térséghez kötődő tudásbázis, innovációs központ létrehozása, amely hatékonyan segíti elő az ismeretek átadását és a tudás koncentrációját.

Erre a szükségletre ad választ a „**A Tudás Térsége**” - **A térség tudásbázisának szélesítése belső és külső erőforrások igénybevétele** – célkitűzés (2009-ben megfogalmazott HVS-ben a célkitűzés címe: *A térség jövőjének alkotóműhelyei az innovációs képesség növelése érdekében*).

A humán erőforrás fejlesztését a régió, a megye és a kistérségi fejlesztési tervek részletesen tárgyalják.

2. A térség természeti és történelmi adottságai és magas erdősültsége lehetőséget biztosít a falusi turizmus fejlesztésére. A térségben jelentős a mezőgazdaság és az erdőgazdálkodás, de a megtermelt termékek helyben történő feldolgozása nagyon alacsony szintű, ami alól csak a bútorturizmus jelent kivételt. A térség energiafelhasználás szempontjából kiszolgáltatott, ennek csökkentése érdekében indokolt helyi megújuló energiaforrások bevonása, amely kedvezően befolyásolja a klímaváltozás negatív hatásait.

A térséget kettősség jellemzi. Az egyik pólust, Nagykanizsa (jogszába szerint nem jogosult terület), és a turisztikailag virágzó kisváros, Zalakaros alkotja. A másik oldalon népességükben csökkenő, kilátástalanságot érző kistelepülések.

A borszőlő termelése általános a települések melletti dombokon, de a térség borászati szempontból alig ismert.

Szükséges a települések természeti és építészeti értékeinek fokozott védelme, a „falukép” rendezése, a táji adottságokhoz illeszkedő turisztikai szolgáltatások és attrakciók bővítése. A helyben meglévő „zöld hulladék” minél nagyobb arányú hasznosítása megújuló energiaként.

Ezen szükségletre kínál megoldási javaslatokat a **„Csalogató Térség” -A térség természeti és épített környezetének megóvása, fenntartható fejlesztése a lakosság és az idelátogató turisták érdekében** – célkitűzés. (HVS felülvizsgálat előtt 3 célkitűzés, a „Zöld Házak” program a helyi fajlagos energia igénybevétel csökkentése és az energiafelhasználás helyettesítése helyi előállítású és megújuló alapú energiatermékekkel, „Dél-Zala” várja vendégeit – Helyi turizmus fejlesztése és az „Unokáink Öröksége”- A helyi épített, kulturális és természeti örökség megőrzése, fejlesztése a térség népjóléti és turisztikai alkalmasságának fokozása, a környezettudatos gondolkodás növelése érdekében – foglalkozott e területtel.)

A célkitűzések összevonását, azok egymásra épülése indokolja.

A természeti adottságokra épülő fejlesztéseket mind a megyei, mind a kistérségi fejlesztési koncepciók tartalmazzák.

3. A térség csökkenő népesség száma mellett akut probléma a lakosság elöregedése és falusi közösségek felbomlása. A generációk közötti kapcsolati háló töredezett. Indokolt a szociális és egészségügyi szolgáltatások elérhetőségének fejlesztése a kistelepüléseken, a fiatalok helyben tartása érdekében a gyermekek, fiatal családok számára szabadidős program szervezése, közösségi élet színtereinek kialakítása, a fiatal és az idős generációk problémáira egyaránt felölölő és a nemzedékek közti együttműködést növelő közösségi kezdeményezések erősítése.

A közösségi élet fenntartásában/fejlesztésében közreműködő civil tevékenységének támogatása. Szükséges a térségre jellemző nemzetiségi sokszínűség érdekében (német, horvát, roma) a hagyományápolás felkarolása.

A térség népességmegtartó erejének fokozása és a lakosság életminőségének javítása érdekében szükséges a közösségi élet fejlesztése, a közösségi élet színtereinek bővítése, a közösségi szolgáltatások fejlesztése és a civil szervezetek tevékenységének elősegítése, az öntevékeny közösségek kiépítése.

A HVS **„Élhető Térség” - A helyi közösségek, közösségi kezdeményezések erősítése (Család, közösség, helyi társadalom)** célkitűzése tartalmazza azokat a válaszlépéseket, melyek a szükséglet kielégítéséhez elengedhetetlenek. (A HVS felülvizsgálat előtt „Élhetőbb településeket” a helyi közösségi fejlesztések, életminőség és a lakosság számára nyújtott szolgáltatások fejlesztése célkitűzés ölelte fel ezen intézkedéseket.)

4. A gazdasági fejlődés egyik alapja, hogy a helyben megtermelt jövedelmek a térségben maradjanak, itt kerüljenek elköltésre. Ezért a HVS egyik legfontosabb célja a LEADER térség versenyképességének javítására irányuló fejlesztések, korszerűsítések támogatása. Új, nagyobb hozzáadott értékű termékek előállításának biztosítása és a térségi munkahelyteremtés elősegítése. A munkahelyek alapvető feltételét képezik a térségben élők megfelelő életkörülményeinek.

Ennek érdekében szükséges vállalkozások letelepítése, a meglévő vállalkozók megtartása, tevékenységük fejlesztése. A helyben megtermelt javak feldolgozásának ösztönzése, a hagyományos kézműipar támogatása, a helyi termékek ismertségének és piacra jutásának fokozása. Támogatni kell a helyi beszállítói és fogyasztói kör kialakítását, a gazdálkodók térségi összefogását.

A stratégia „*Míves Térség*” – *A térség gazdasági életének fejlesztése a helyi munkalehetőségek bővítése érdekében* célkitűzése tartalmazza azokat az intézkedéseket, amelyek a térség gazdaságfejlesztéséhez elengedhetetlenek. (A HVS felülvizsgálat előtt „*Míves térség*” kialakítása, a mikrovállalkozások technológiai és infrastrukturális fejlesztése, kiemelten a helyi termékekre, a helyben keletkező nyersanyagok és előállított alapanyagok felhasználására célkitűzés ölelte fel ezen intézkedéseket.)

A gazdaságfejlesztésre vonatkozó szükségleteket mind a megyei, mind a kistérségi fejlesztési koncepciók tartalmazzák.

3.3. A helyi vidékfejlesztési Stratégia fő célkitűzései

1. Célkitűzés: „A Tudás Térsége” - A térség tudásbázisának szélesítése belső és külső erőforrások igénybevételével

A térség humán erőforrásának fejlesztése, az ismeretek széleskörű terjesztése elengedhetetlen ahhoz, hogy az itt élők jövedelemtermelő képessége növekedjék. Az ismeretek megszerzését, a helyi tudástár bővítését minden szinten támogatni szükséges.

A térségben élők jövedelemtermelő képessége alacsony, amelynek legfontosabb oka, hogy hiányoznak a képzett munkaerőt igénylő gazdasági szereplők. A meglévő szakmai tudás kiáramlik a területről (képzett fiatalok máshol keresnek megélhetést). A vállalkozások kapcsolatrendszere hiányos, információellátásuk nem megfelelő. A dél-zalai térség belső tudásbázisa csökken (kulturális, gazdasági átörökítés alacsony), új ismeretek, innovációs módszerek rendszerezett tudásmegosztása indokolt.

A térségi sajátosságokhoz – természeti, társadalmi, történelmi – igazodó, több évszázados tapasztalatokra épülő természetes tudásbázis XXI. századhoz igazításával a „térség- és fejlesztésbarát” alaptudás kialakítása.

A célkitűzéshez sorolt intézkedések a térség tudásbázisának megalapozását, a térségi gazdasági szereplők képzését, információellátását és hálózatba szervezését célozza meg.

2. Célkitűzés: „Csalogató Térség” - A térség természeti és épített környezetének megóvása, fenntartható fejlesztése a lakosság és az idelátogató turisták érdekében

Fontos a természeti környezet fenntartható hasznosítása a turisztika és a megújuló energia előállítás terén. A térség erdőinek, rétjeinek jelentős része jelenleg turisztikai szempontból kihasználatlan, sem túraútvonal, sem tanösvény jelleggel hasznosításukra nem került sor. Elő kell segíteni a természeti/kulturális adottságokra épülő idegenforgalmi kínálatot színesítő (fenntartható) attrakciók kiépülését. A terület építészeti értékei kihasználatlanok, látogathatóságuk alig megoldott. A települések „faluképe” rendezetlen.

A helyi közösségekre épülő környezet- és természetvédelmi programok segítségével biztosítani a kistérség turisztikai vonzerejének növelését, valamint a térség arculati tényezői közé beemelni „tisza térség” üzenetét.

A térségben található „zöld hulladék” értékes megújuló energiaforrás lehet.

A célkitűzéshez sorolt intézkedések a túra, vagy más turisztikai útvonalak kijelölését és turisztikai attrakciók létrehozását, az épített örökség látogathatóvá tételét, a megújuló energianyersanyag begyűjtését, valamint a térségen belüli hasznosítását célozzák meg. A célkitűzésnek része a települések faluképének rendezése, a helyi lakosság környezettudatos magatartásának fejlesztése és a közbiztonság növelése.

3. Célkitűzés: „Élhető Térség” - A helyi közösségek, közösségi kezdeményezések erősítése

A térség népességmegtartó erejének fokozása érdekében szükséges a kis közösségek összetartozásának erősítése és a fiatalok programjainak bővítésével elősegíthető a fiatal generáció térséghez kötődésének növelése.

A térség falvainak lakossága folyamatosan csökken, a kistelepüléseken az elöregedés állandó problémává vált. A szociális és egészségügyi szolgáltatások elérhetősége a kistelepüléseken nehézkes. A generációk közötti kapcsolati háló töredezett, hagyományos tudás családon belüli átadása megszűnőben. A gyermekek, fiatalok számára kevés a szabadidős program. A közösségi élet fenntartásában/fejlesztésében a civil szervezetek és önkormányzatok fontos szerepet vállalnak. Kiemelt szerepet vállalnak a kisebbségi szervezetek a nemzetiségi identitás megőrzésében (német, horvát, roma).

A célkitűzésbe sorolt intézkedések a közösségi élet fejlesztését, nemzeti identitás megőrzését, a szabadidős program megszervezését, ehhez kapcsolódó közösségi terek kialakítását (játsszótér is), a meglévő hagyományok átadását (képzés, kiadványozás) célozzák meg.

4. Célkitűzés: „Míves Térség” – A térség gazdasági életének fejlesztése a helyi munkalehetőségek bővítése érdekében

A térség gazdasága a mezőgazdaságra épül. A mezőgazdasági termékek helyben feldolgozása, helyi termék előállítás alacsony színvonalú, elsősorban jövedelem kiegészítő jellegű. A térségben elsődlegesen az erdőterületek kapcsán alakult ki feldolgozó ipar (fűrész- és asztalos üzemek). Hiányoznak a magas élők munkai igényű technológiák. A hagyományos kézműves tevékenységek képviselői tevékenységüket alacsony ismertség mellett végzik.

A célkitűzésbe sorolt intézkedések a térség adottságaira építő új gazdasági szervezetek támogatását, a térségben lévő mikrovállalkozások, kézműves vállalkozások helyi, termék előállítók fejlesztéseinek biztosítását, a piacbővítést és az együttes piaci megjelenés megszervezését (hálózatok – térségi termék és szolgáltatási katalógus) célozzák.